

İsrail'in Üçüncü Tapınak Hareketi

Teokrasiyi Nasıl "İnsan Hakları" Olarak Yeniden Markalaştırdı?

HAZIRLAYAN:
WHITNEY WEBB

TÜRKÇEYE ÇEVİREN:
KUDÜS'TE BUGÜN

İsrail'in Üçüncü Tapınak Hareketi

Teokrasiyi Nasıl "İnsan Hakları" Olarak Yeniden
Markalaştırdı?

Hazırlayan:
Whitney Webb

Türkçeye Çeviren:
Kudüs'te Bugün

Kudüs'teki Mescid-i Aksa ve Kubbetü's-Sahra'yı yıkarak yerine Üçüncü Tapınak'ı inşa etmeyi amaçlayan Tapınak Aktivistleri hareketi, uluslararası medya tarafından göz ardı edilen rahatsız edici bir eğilimle gündemini ilerletmeye devam ediyor. Hareketin bu ilerleyen süreci daha çok, -seküler ve dindar Siyonistlerin de katkılarıyla birlikte- İsrail hükümeti ve yasama organlarının gün geçtikçe artan destekleri sayesinde kendini başarılı bir şekilde bir "insan hakları" hareketi olarak yeniden markalaştırma çabasına bağlı.

Bu serinin Birinci Bölümü'nde de detaylandırıldığı şekilde, Tapınak Aktivistleri hareketi artık olduğundan çok daha fazla ana akım medya konusu haline geldi. İslam'ın en kutsal üçüncü mekanı olan Mescid-i Aksa yerleşkesini yıkma çabası da yılın başından beri büyük bir hızla ilerlerken geçtiğimiz haftalarda da akıl almaz bir şekilde arttı. Ancak Tapınak Aktivistleri hareketinin, İsraili Yahudilere "eşit haklar" verme kisvesi altında kutsal toprakların kontrolünü Ürdün ve Filistin'den almayı bir görev addeden bu yeni yüzü, aslında bir zamanlar marjinal görülüp şimdilerde normalleşen bu hareketin rahatsız edici köklerini gizlemekte.

1967'deki Altı Gün Savaşı'ndan sonra ciddiye kazanan Tapınak Aktivistleri hareketi esasen iki grup tarafından oluşturulmuştur:

1) Filistin'in -özellikle de Kudüs ve Mescid-i Aksa'nın- toplu ilhakını savunan, Haham Shlomo Goren önderliğindeki küçük ve o dönem marjinal sayılan mesianik dindar Siyonist bir grup.

2) Politik kazançlar uğruna Filistinli sivillerin katliamını savunan, eski seküler Siyonist paramiliter gruplar Irgun ve Lehi (Bu gruplardakiler İsrail'in 1967'deki zaferinden sonra ya dini mesianistler oldular ya da seküler kalıp İsraili Yahudilerin kurtuluşunun ancak Filistin'in fethedilip camilerinin ve kiliselerinin, özellikle de Tapınak Dağı ya da Harem'üş-Şerif olarak adlandırılan Mescid-i Aksa bölgesinin, yıkılmasından geçtiğini savundular.)

İsrail Knesset üyesi ve Tapınak Enstitüsü Eski Genel Müdürü Yehuda Glick gibi figürlerce tanınmış Tapınak Aktivist hareketinin modern "arkadaş canlısı" yüzü, bu yarı dini hareketin aşırıcı ve çoğunlukla seküler köklerini saklıyor. Bu hareket, tıpkı Neturei Karta¹ mensubu Haham Yisroel Dovid Weiss'in bu serinin birinci bölümünde MintPress'e bahsettiği gibi, doğası gereği oldukça sömürgeci (yani Siyonist) bir yapıya sahiptir ve dini imgeler ile söylemleri "işgallerini meşrulaştırmak ve bunu [Filistin'in işgalini] dini bir çatışma gibi göstermek" için kullanmaktadır.

Tarihi Mescid-i Aksa yerleşkesinin karşılaştığı güncel tehditleri ele alan bu çok bölümlü serininin de göstereceği gibi, Tapınak Aktivist hareketinin aşırılıkçı kökenleri ve İsrail toplumunda giderek daha meşrulaşması, bir yandan da İsrail'in siyasi aşırı sağının- özellikle de tıpkı Tapınak Aktivist hareketinde olduğu gibi kökleri seküler Siyonist paramiliter Irgun'a uzanan Likud Partisi'nin- yükselişiyle paralellik göstermektedir.

¹ Siyonizme karşı olan uluslararası ultra-Ortodoks Yahudi bir organizasyon.

Miko Peled, İsraili yazar ve insan hakları savunucusu, bu akımı MintPress'e anlatırken "Genç fanatiklerin (zeo-lost) Siyonist proje için öncü olduğu 'eski güzel günler'in tekrar su yüzüne çıkışı" ifadelerini kullanıyor. Bu fanatiklerin sonradan İsrail devleti tarafından takip edilip güçlendirilen hareketlerin temellerini attıklarına değinen Peled yerleşim hareketi bağlamında şu sözleri kullandı:

"(İsrail siyasi) yapısı gelip devreye giriyor ve (küçük aşırı bir grup tarafından kurulmuş) bir 'karakolu' bir yerleşim yerine sonra da bir şehre dönüştürüyor. Harem'üş-Şerif ya da Tapınak Dağı² da aynı kaderi paylaşacak. Bu fanatikler -genç ya da yaşlı fark etmeksizin- Siyonist ideologların öncüleri ve 'kirliliği' bunlar yapıyor. Şimdilerde o kadar da radikal gözüküyorlar ve yakında devlet var gücüyle gelecektir."

O sebepten dolayı, bu raporun da göstereceği gibi, bugün İsrail siyasetinin baskın partileri ile Tapınak Aktivistleri hareketi arasında önemli bir örtüşme var. Başbakan Benjamin Netanyahu'nun kendisi de dahil olmak üzere, mevcut İsrail hükümetinin bakanlarının çoğu ve İsrail Knesset'indeki büyük ve etkili bir kanun koyucu lobisi, İsrail hükümetinin Mescid-i Aksa'nın ele geçirilip yıkılmasını ve yerine Üçüncü Tapınak'ın inşa edilmesini açıkça destekliyor. Bu serinin sonraki bölümleri, böyle bir sonucun barış için nasıl ciddi bir tehdit oluşturduğunu- yalnızca İsrail/Filistin'de değil, tüm Orta Doğu'da- ve sadece İsrail'in mevcut hükümetinin değil, aynı zamanda Trump yönetiminin dış politika hedeflerinin ardındaki büyük ama açıkça göz ardı edilen bir motivasyon kaynağı olduğunu gösterecek.

SCHOLOMO GOREN: KIVILCIMI ÇIKARTAN ADAM

İsrail ordusunun 1967'de Kudüs'ün Eski Şehri'ni fethetmesi bazı askerler tarafından ilahi bir işaret ve ahir zaman kehanetlerinin gerçekleşmesi olarak görüldü. Kudüs'ün yeni fethedilen tarihi bölgesine ilk gelenler arasında, ayrı ayrı yollarla Kudüs'ün bu bölgesini kendi spesifik, ve o zaman için marjinal sayılan İncil yorumuyla şekillendirecek hareketlerin öncülüğünü

yapacak üç adam vardı. Bunlar, o zamanlar IDF'in Haham ve sonrasında Eskenazi Hahambaşı olan Shlomo Goren; o zamanlar asker, sonrasında Tapınak Dağı İnancılıları kurucusu olan Gershon Salomon; ve Tapınak Enstitüsü kurucusu haham Yisrael Ariel idi.

Goren, ortada, Tevrat ve hafif makineli bir tüfek taşıyor. 1956 yılında Gazze'ye yapılan İsrail saldırısı sırasında

İsrail ordusunun Tapınak Dağı'nı ele geçirmesinin ardından büyük bir coşku yaşayan Shlomo Goren, Ariel ve Salomon'un da katıldığı kutlamalara öncülük etti. Ariel'in aktardığına göre, Goren'in İsrail'in Tapınak Dağı'nı ele geçirmesinin kehanetlerle ilişkili anlamı üzerine söyledikleri, o ana derin bir anlam kattı ve hem Ariel'i hem de Salomon'u, Goren'in Tapınak Dağı'nda şu anda Mescid-i Aksa'nın bulunduğu yere Üçüncü Tapınak'ı inşa etme vizyonuna adanmış örgütler kurmaya teşvik etti.

Çok geçmeden bu kutlama havası 1967'deki o önemli günde yok oldu. Goren, çeşitli söylentilere göre, IDF'nin Merkez Komutanlığı Şefi Uzi Narkiss'i Mescid-i Aksa'yı bombalarla yıkmaya fırsatını kaçırmaması için zorlamıştı. Bu fikir Goren'e göre en iyi savaş adı altında yapıldı. Narkiss'in Goren'in bu ısrarlarını reddetmesi daha sonra, aralarında Ariel ve Salomon'un da bulunduğu Goren ve taraftarlarınca, kaçırılmış bir fırsat ve hatta bazıları tarafından bir "ihanet" olarak hatırlanacaktı. Böyle tatsız duyguları, yalnızca seküler Siyonistler olan Narkiss ve dönemin Savunma Bakanı Moşe Dayan için değil, aynı zamanda yüzlerce

² Tapınak Dağı Mescid-i Aksa'dır. Yahudiler burayı Tapınak Tepesi/Dağı olarak adlandırmaktadır.

yıllık, Yahudilerin Tapınak Dağı'na çıkmasının Yahudi dini yasalarına karşı olduğu fikrini savunan ve bunu 1967'deki Kudüs işgalinden sonra da savunmaya devam eden devletin hahamlık yetkilileri için de besliyorlardı.

Goren ve diğerlerinin umduğu gibi 1967'deki savaş, Mescid-i Aksa ya da Kubbetü's-Sahra'nın yıkımıyla sonuçlanmasa da, Goren neredeyse bütün gelecek planlarını şimdilerde Tapınak Aktivistleri hareketi olarak adlandırılan, Mescid-i Aksa yerleşkesinin yerine Üçüncü Tapınak'ı inşa etmek isteyen hareket için adamıştı. Goren özellikle Üçüncü Tapınak'ın Mesih gelmeden önce inşa edilmesi gerektiğine inanıyordu. O'na göre, 1967 işgali, Mescid-i Aksa'nın bulunduğu yere yeni tapınağın inşa edilme vaktinin geldiğini gösteriyordu.

Şunu söylemek gerekir ki, Goren'in görüşleri hem İsrail'deki hem de yurtdışındaki hahamlık otorileriyle çalışmış ve çalışmaya de devam etmektedir. Pembroke Kuzey Carolina Üniversitesi'nde Yahudi köktencilik ve mesihçilik uzmanı ve din doçentliği yapan Motti Inbari'nin 2015 yılında The Times of Israel' e yazdığı gibi:

"Halakha'ya (Yahudi din kanunu) göre, dağa³ kim girse karetle - Tanrı tarafından uygulanan idam cezası- cezalandırılacaktır. Bu karar diğer birçok kararlar da desteklenmiştir. Bunlardan biri, hahambaşı tarafından 1967'deki Altı Gün savaşında Tapınak Dağı'nın ele geçirilmesinden sonra verildi... Bu gelenek ultra-Orthodox hahamların büyük çoğunluğu tarafından sürdürülmeye devam edilmektedir."

Goren'in şöhreti 1967'deki savaştan sonra çığ gibi büyüdü, ve IDF'in ilk hahambaşı olarak emekli olduktan yalnızca bir yıl sonra İsrail devletinin en önemli hahamlık pozisyonu olan Aşkenazi Hahambaşı oldu. İsrailli yazar ve insan hakları savunucusu Miko Peled'in *MintPress*'e verdiği demece göre, Goren'in baş hahamlık rolü onun, tüm 'İsrail Topraklarına' (yani "İncil'deki İsrail" anlamına gelen ve

işgal altındaki Filistin'in tamamını ve birkaç komşu ülkenin geniş topraklarını kapsayan bölge) yerleşmeyi düşleyen 'Dini Siyonist' hareket üzerinde çok güçlü bir etkisi" olmasını sağlamıştır.

Goren'in İsrail Hahambaşılığı'ndaki en üst makama hızla yükselmesi, o dönemin İsrail Başbakanı Golda Meir ile gizli bir anlaşma yaptığı iddialarıyla gölgelendi. İddiaya göre Goren, İsrail'in devlet olarak attığı adımlar ile Yahudi dini hukuku arasında ortaya çıkan önemli çatışmalara çözüm bulma konusunda Meir'e yardımcı olma sözü vermişti. Hahambaşı olarak Goren, Yahudi dini hukukunu bilimsel gelişmelere ve askeri çatışmalara uyarlaraarak, 1970'lerin başlarında Meir'i endişelendiren birçok sorunu çözmeye çalışacaktı.

İsrail'in hahambaşı olarak Goren sonraları, İsrail'e 1977-1983 yıllarında başbakanlık yapmış, paramiliter terörist grup olan Irgun'un eski başkanı ve Albert Einstein'ın da dahil olduğu ABD'li Yahudi aydınlarca faşist ve terörist olarak ilan edilmiş Menachem Begin ile yakın bir ilişki kurdu. Begin'in ABD'li evanjelik sağcılarıyla özellikle de Hristiyan Siyonistlerle arayı yapmaya çalıştığı zamanlarda Goren, ABD Başkanı Ronald Reagan ile Begin arasında bir köprü oldu. Begin ve Goren, İsrail'in Tapınak Dağı'nı tam kontrol altına almasını savundular ve her ikisi de İsrail devletinin işgal altındaki tüm Filistin topraklarına ve çevreki ülkelere yayılacağı "Büyük İsrail" vizyonunu paylaşıyordu.

Begin, sağda, Sholomo Goren'in kutsamasını almak için eğiliyor, 1977 Ben-Gurion Havaalanı

³ Tapınak Dağı yani Mescid-i Aksa yerleşkesinin bulunduğu araziye girmekten bahsedilmektedir.

Örneğin Goren, Begin tarafından Beyaz Saray'a, İsrail'in Sina Yarımadası'ndan çekilmesiyle ilgili bir mesajı bizzat Reagan'a iletmek ve "Reagan'a İsrail'deki ahlaki ve manevi duyguyu hissettirmek" için gönderildiğini iddia etti. Bu mesaj, Filistin devletinin kurulmasına karşı uyarıda bulunmak, Kudüs'ü "birleşik" tutmak ve şehri yalnızca İsrail'e ait olarak tanımak gibi konuları içeriyordu.

İsrail hahambaşı olarak Goren'in Tapınak Dağı ile ilgili olan "aktivizmi" hiç azalmadan devam etti ve tartışmasız bir şekilde hem İsrail içinde hem de dışında artan siyasi nüfuzuyla birlikte büyüdü. 1967'de Eski Şehir'in fethinden bu yana aşırıların Tapınak Dağı'na ulaşmasına öncülük eden Goren'in hahambaşı olarak statüsü, Tapınak Dağı'nda aşırı dinci Siyonistlerin varlığının artırılması yönündeki çabalarını sürdürmesine ve genişletmesine olanak sağladı. 1967 savaşını takiben Goren, Üçüncü Tapınak'ın nerede inşa edileceğini ve Ahit Sandığı'nın uzun zamandır kayıp olan hazinelerinin Tapınak'ın altında tahminen nerede bulunduğunu göstermek amacıyla Tapınak Dağı'nın ayrıntılı haritalarını da oluşturdu. O haritalar Tapınak Aktivistleri tarafından hala daha kullanılmaktadır.

Ancak Goren'in Üçüncü Tapınak adına yaptığı "aktivizm", hahambaşılık görevini yaptığı dönemde çok daha kapsamlıydı. Goren, 1981 yılında Batı Duvarı Hahamı Yehuda Getz ile birlikte, arkeolojik anlamda herhangi bir izin olmaksızın, Ahit Sandığı eserini aramak amacıyla Tapınak Dağı'nın altında tüneller kazmaya başladı. Ahit Sandığı'nın bulunmasının Üçüncü Tapınak'ın inşa zamanının geldiğine işaret edeceğine inanıyorlardı. Getz ve Goren'e yardım eden gönüllülerden biri de birkaç yıl önce Tapınak Dağı inançlılarını kuran Gersh Salomon'du.

İsrail yasalarının gerektirdiği üzere arkeolojik denetim olmaksızın oluşturulan tüneller, İsrail Din İşleri Bakanlığı'nın desteğiyle kazıldı. Bu yasadışı projeye hükümetin bir başka bağlantısı da vardı; Rafi Eitan'ın projeye samimiyetle dahil olması. Eitan, üç İsrail baş-

bakanının (Menachem Begin, Yitzhak Shamir ve Shimon Peres) terörle mücadele ve güvenlik danışmanı, eski bir Mossad ve Şin-Bet görevlisi ve şu anki İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun "kişisel ve yakın aile dostu" idi. Eitan daha sonra, ABD Donanması'nda istihbarat analisti olarak görev yaparken İsrail adına casusluk yaptığı gerekçesiyle mahkum edilen Jonathan Pollard'ı işe alması ve onun yöneticiliğini yapmasıyla kötü bir üne kavuştu.

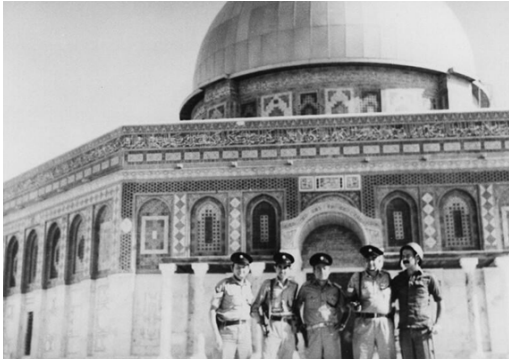
Goren, Getz ve gönüllülerden oluşan grupları, Tapınak Dağı'na giden eski bir yeraltı geçidi olan Warren Kapısı'na ulaşmayı başardı. Salomon'a göre, Ahit Sandığı'nın bulunduğu yere ulaşmaları için sadece iki güne daha ihtiyaçları vardı. Ancak bu hırsları Mescid-i Aksa'yı koruyan Filistinlilerin, Mescid-i Aksa'nın altından gelen tuhaf sesleri duyup grubun kazı alanlarını kısa sürede keşfetmeleriyle sekteye uğradı. Neredeyse bir isyan çıkacaktı ki, İsrailli yetkililer tüneli kapattı.

Birkaç yıl sonra, 1986'da, hahambaşı pozisyonunu bıraktıktan üç yıl sonra, diğer önde gelen rabbilerle birlikte, Goren, Tapınak Dağı'nda Üçüncü Tapınak'ın derhal inşa edilmesini ve bu alanda Yahudi halkının topluca ibadet etmesini öngören dini bir bildiri yayınladı. Bu, Yahudi yasalarınca tarihsel olarak yasaklanmış bir eylemdi. 1994'de ölümünden önce Goren, İsrail askerlerinin Batı Şeria'daki radikal yerleşimcileri tahliye etmeye yönelik hükümet tarafından çıkarılan emirlere itaatsizlik edebileceğini ve Yahudi yasalarının Yahudileri Filistinli lider Yaser Arafat'ı öldürmekle yükümlü kıldığını belirten bildiriler gibi birkaç tartışmalı dini bildiri daha yayınladı.

TAPINAK DAĞI İNANÇLILARI

Goren'in Tapınak Aktivistleri hareketi üzerindeki etkisi eşsizdir. Zira İsrail tarafından Kudüs'ün Eski Şehri'nin fethedilmesinden sonraki eylemleri, günümüz Tapınak Aktivistleri hareketinin temelini atan Gershon Salomon ve Yisrael Ariel gibi iki önemli isme ilham kaynağı olmuştur.

Salomon, 1967 yılında Tapınak Dağı'nı ve Batı Duvarı'nı "kurtarmaya" yardımcı olan paraşütçülerden biriydi ve kısa bir süre sonra Tapınak Dağı İnançlıları'nı kurdu. Tapınak Dağı İnançlıları web sitesine göre savaşı takiben, "kendisini Tapınak Dağı'nı Tanrı'nın Adına sunmaya, Müslüman fethinin sembolü olarak oraya yerleştirilen Müslüman türbelerini kaldırmaya, Tapınak Dağı'ndaki Üçüncü Tapınak'ı yeniden inşa etmeye ve İsrail halkı ve ülkesinin kurtuluşuna adadı". Birkaç yıl doğrudan Goren'le çalıştı. Ariel gibi Goren'den açıkça etkilenen diğer isimler sonradan Salomon'un grubuna katıldı.

Gershon Salomon sağda Mescid-i Aksa önünde poz veriyor, 1967

Goren, Tapınak Dağı İnançlıları grubuyla zaman zaman doğrudan birlikte hareket etti. Bu durumlardan biri de, Goren'in öncülüğünde Tapınak Dağı önünde düzenlenen bir "konferanstı". Konferansta Goren, Salomon ve diğer katılımcılar -Salomon'un ifadesiyle- İsrail hükümetine "Tapınak Dağı'nı Arap ve İslami varlığından ve bu varlığın sebep olduğu saygısızlıktan arındırma" çağrısında bulundular.

Grup, dini Siyonizmin Mesihçi kanatlarından üyelerin yanı sıra, günümüz Likud Partisi'nin öncüleriyle ilişkilendirilen daha seküler ve faşist unsurları da kendine çekiyordu. Nitekim, Motti Inbari, Tapınak Dağı İnançlıları'nın "altın yılları" (1960'ların sonundan 1987'ye kadar) boyunca üyelerinin çoğunun, İsrail'in Likud Partisi ile derin bağları olan Irgun ve Lehi Siyonist paramiliter gruplarının eski üyeleri olduğunu belirtmiştir.

Yıllarca Tapınak Dağı İnançlıları'nın temel aktiviteleri, grubun birçok gösterilerine katılan Inbari'nin belirttiği üzere "[Filistinli] Müslüman halk arasında histeri sınırlarında dolaşan kışkırtmalar ve isyanlar yaratmayı" amaçlayan gösterilerdi. Bu kışkırtmalar, grubun gelecekte Üçüncü Tapınak için planladıkları köşe taşlarını fiziksel olarak yerleştirme girişimi üzerineydi. Grubun temel gösterilerinden biri, 1990 yılında Mescid-i Aksa katliamı olarak bilinen olaya yol açtı ve bu olay, o sırada ibadet etmek üzere Aksa'da bulunan Filistinliler arasında bir isyana yol açtı. İsrail polisi 20'den fazla Filistinliyi vurarak öldürdü, yaklaşık 150 kişiyi de yaraladı.

Ancak 1980'lerin ortalarından itibaren Tapınak Dağı İnançlıları grubunun içindeki dindar ve seküler Siyonistler arasında bir ayrışma ortaya çıkmaya başladı. Bu ayrışma Haham Yosef Elboim tarafından başlatılmıştı. Haham Yisrael Ariel gibi dindar Siyonistler, Salomon'un görüşünün aksine, hareketin ancak Üçüncü Tapınak'ın milliyetçi ve Siyonist bir sembol olarak önemine değil de dini ve ritüel boyuttaki önemine daha fazla odaklanırsa nüfuzunun artabileceğini savunarak Tapınak Dağı İnançlıları'nı topluca terk etti.

Her ne kadar Salomon, Tapınak'tan bahsederken sıklıkla dini ve İncil'den gelme imgeler kullanıp Tapınak'ın inşasını ilahi bir görev olarak görse de günün sonunda Tapınak'ı İsrail milliyetçiliğinin bir sembolü olarak görüyordu. Tapınak'ın milliyetçi bir sembol olduğu görüşü ilk olarak, Stern Çetesi olarak da bilinen Siyonist ve faşist paramiliter grup Lehi üyeleri tarafından dile getirildi. Bu görüş, Salomon'un bazı etkin seküler Siyonistleri Tapınak Aktivistleri hareketine kazandırmasına yardımcı olsa da, aynı zamanda dindar Siyonistler nezdindeki etkisini de kaybetmesine sebep oldu. Bu kayıp Salomon'u bir başka grupla yani Batı'daki Hristiyan Siyonistlerle ilişki kurmaya yöneltti.

Tapınak Dağı İnançlıları üyeleri, 2007'de Kudüs'te düzenlenen bir geçit töreni sırasında Filistin'i simgeleyen sahte bir tabutun üzerine basıyor. Alex Kolomoisky | AP

1987 yılında Tapınak Dağı İnançlıları ile yaşanan anlaşmazlık, Haham Ariel tarafından kurulan ve o zamandan beri İsrail'de türünün en önemli örgütü haline gelen Tapınak Enstitüsü'nün resmi olarak kurulmasıyla sonuçlandı. Kuruluşundan kısa bir süre sonra enstitü, Tapınak Dağı İnançlıları'ndan ayrılan diğer gruplar ve ilişkili grupların bir araya geldiği Tapınak İnşası Hareketi olarak bilinen -Tapınak Dağı İnançlıları'nın dahil edilmediği- bir ittifaka katıldı.

YAHUDİ YERALTI ÖRGÜTÜ

Irgun ve Lehi'nin birçok eski üyesi, 1960'ların sonlarında kurulan Tapınak Aktivistleri hareketine katıldı. Bir kısmı ise Tapınak Dağı İnançlıları'ndan daha uç bir yaklaşımı tercih etti. Bu kişilerden biri Üçüncü Tapınak ve Mesih'in ancak şiddet ve kanlı fetihlerle geleceğine inanan eski bir Lehi üyesi Shabtai Ben-Dov idi. Ben-Dov, Yahudi Yeraltı Örgütü olarak bilinen bir grubun "yol gösterici ışıklarından" biri oldu.

Ben-Dov, çoğu İsrailli tarafından çok bilinmeyen bir isim olsa da onun İsrail'deki Yahudi mesihçi gruplar üzerindeki etkisi derindir. Ben-Dov, terörizmi kullanması ve birçok sivil katliamında oynadığı rol, Birleşmiş Milletler (BM) ve İngiliz yetkililerinin suikastı, Nazilerle resmen ittifak kurma girişimleri ve Filistin'de "milliyetçi ve totaliter ilkelere" dayalı bir Yahudi devleti kurma arzusuyla bilinen bir Siyonist paramiliter grup olan

Lehi -ya da yukarıda belirtildiği üzere Stern Çetesinin- önde gelen bir üyesiydi.

İsrail devletinin kurulması ve Lehi'nin dağılmasının ardından giderek daha dindar hale gelen Ben-Dov, yazarlığa yöneldi ve Lehi'nin İsrail devleti için totaliter vizyonunun ancak bir kral ve Sanhedrin⁴ tarafından yönetilen bir teokrasinin kurulmasıyla gerçekleşebileceğini savundu. Ayrıca, Lehi'yi kuran Avraham Stern gibi, Üçüncü Tapınak'ın mümkün olan en kısa sürede inşa edilmesi gerektiğine ve bunun Yahudi halkının karşı karşıya olduğu tüm sorunları çözeceğine inanıyordu.

Ben-Dov'un inançları -en azından o dönemde- geniş bir yankı bulmasa da, yazıları Yehuda Etzion üzerinde son derece güçlü bir etki yarattı. Etzion, 1979 Camp David Anlaşmaları ile sonuçlanan İsrail ve Mısır arasında barışı sağlama çabalarından derin bir hayal kırıklığı duyan yerleşimci bir aktivistti. Ben-Dov'un ölümünden kısa bir süre önce ve bu anlaşmaların resmileşmesinden hemen sonra, Etzion eski Lehi üyesi Ben-Dov'a ulaştı. Bu sırada Ben-Dov, Etzion'u "mesihyanik sürece" aktif olarak katılmaya ikna etti. Etzion, Ben-Dov'a Kubbetü's-Sahra ve Mescid-i Aksa'yı yıkmamanın kurtuluş sürecini tetikleyip Mesih'in gelişini hızlandırıp hızlandırmayacağını sorduğunda, Ben-Dov "Yahudilerin tüm sorunlarını çözecek bir şey yapmak istiyorsan, bunu yap" şeklinde yanıt verdi.

Bununla birlikte Yahudi Yeraltı Örgütü'nün Mescid-i Aksa'yı yok etme planı başladı; ancak bu plan, sadece birkaç yıl sonra, 1984'te kıl payı engellendi. İleride terör suçundan hüküm giyecek olan Etzion ve suç ortakları, işgal altındaki Golan Tepeleri'nde bulunan bir İsrail askeri karakoluna baskın düzenleyerek 900 kilogramdan fazla patlayıcı çalmayı başarmışlardı. Bu patlayıcılarla en az 27 bomba üretilmiş ve bu bombaların söz konusu saldırı için kullanılması planlanıyordu. Bu dizinin ileriki bölümlerinde daha da önemli hale gelecek bazı sebeplerden dolayı, Etzion ve suç ortakları, Mescid-i Aksa'nın yıkılmasının önce Orta

⁴ Roma döneminde "fetih ve kutsal savaş" değerleri doğrultusunda yönlendirilen, Yahudiler için ana politik, yargısal ve dini güç olarak hizmet veren konsey.

Doğu'daki rakip ülkelerle bir savaşa yol açacağına, bu savaştan İsrail'in zaferle çıkacağına ve ancak bu zaferrin ardından Üçüncü Tapınak'ın inşa edilip teokratik bir İsrail'in oluşabileceğine inanıyorlardı.

İsrail polisi, 1997'de Tapınak Dağı alanını ihlal eden Yehuda Etzion'u taşıyor. Zoom 77 | AP

Etzion, tutuklanmasının ardından komplonun başarısız olmasının tek nedeninin "neslin hazır olmaması" olduğunu söyleyerek hayıflandı. Birinci Bölüm'de belirtildiği gibi, "eğitimsel ve sosyal faaliyetlerini yeni bir liderliğe taşıyan, çok yavaş büyüyen yeni bir gücün" oluşturulması çağrısında bulundu; bu güç, bu makalenin ve bu serinin Birinci Bölümü'nde açıkça gösterildiği gibi, olağanüstü bir başarıya ulaştı.

İsrail gazetesi *Haaretz*'e göre, hüküm giymiş bir terörist ve teokrazi ile "kutsal savaş" savunucusu olmasına rağmen Etzion, bugün "Tapınak Dağı'nın koruyucuları arasında en saygı duyulan figür" olarak kabul ediliyor. Etzion, 2015 yılında Tapınak Aktivistleri hareketinin yeniden markalaşması (kısaca tartışıldı) tüm hızıyla devam ederken oldukça sempatik bir *New York Times* makalesinin konusu bile olmuştu. Makalede Etzion'un "Filistinlilere karşı kullanılan şiddetten yakındığı" iddia ediliyordu; ancak Etzion'un "1980'lerde Filistinli belediye başkanlarının arabalarına bomba yerleştirmeye yardım ettiği ve Kubbetü's-Sahra'yı havaya uçurmayı planladığı için tam olarak pişmanlık duymadığı" belirtiliyordu.

Etzion'un ideolojisi bir zamanlar marjinal görülüyor

ve şiddeti benimsemesi rahatsız edici bulunuyordu, ancak tıpkı Tapınak Aktivistleri hareketi gibi, zamanla giderek daha fazla ana akım haline geldi ve bu ikisi arasında önemli bir örtüşme oluştu. Birkaç ay önce Bezalet Smotrich'in⁵ Adalet Bakanlığı görevine aday gösterildiği sırada İsrail'in Yahudi yasalarına göre yönetilmesi ve teokratik bir devlet olması çağrısında bulunması bu örtüşmenin önemli bir işaretiydi.

Smotrich, Etzion gibi şahsiyetlerin desteklediği fikirlerin İsrail'in iktidar salonlarına nasıl girdiğine dair sadece bir örnek. Nitekim İsrail'in şu anki Stratejik İşler, İç Güvenlik ve Enformasyon Bakanı Gilad Erdan, eski Eğitim Bakanı Naftali Bennett ve Knesset Başkanı Yuli Edelstein, Etzion ve onun Chai Vekayam (Canlı ve Mevcut) hareketinin yakın ortakları ve destekçileridir.

İsrail'in iç güvenlik servisi Şin-Bet'in eski başkanı Carmi Gillon, geçen yıl Yahudi Yeraltı Örgütü'nün eski üyelerinin son derece etkili hale geldiklerini ve bununla İsrail'in geleceği için verilen savaşı kazandıklarını belirtmişti. Gillon *Haaretz*'e şöyle söyledi:

"Fikirlerine daha bağlılar. Hamas veya Hizbullah'ta gördüğümüz tam olarak budur. Kendisine yukarıdan emir verildiğine inanan dindar bir kişi bu emirden taviz veremez. Seküler bir kişi baktığında daha pragmatiktir. Ama tek bir hedefleri var; İsrail'i dinsel Yahudi yasalarıyla yönetilen bir Yahudi devletine dönüştürmek, işgali sürdürmek ve liberal yasaları iptal etmek."

TAPINAK ENSTİTÜSÜ'NÜN "İLİMLİ" YÜZÜ

Yisrael Ariel tarafından kurulan Tapınak Enstitüsü, bugün birçok medya kaynağı tarafından Tapınak Aktivistleri hareketinin "ılımlı yüzü" olarak ele alınıyor. Yine de Ariel; Salomon, Etzion ve Tapınak Aktivistleri hareketindeki diğer önemli isimler gibi uzun zamandır radikaldi ve bu enstitüsünü pek de "ılımlı" kılmıyordu. Ne derler bilirsiniz, armut dibine düşermiş.

1967'de Batı Duvarı'nın fethedildiği güne kadar Sholomo Goren'i takip ettikten sonra Ariel yerleşimci ha-

⁵ Şu anda Üçüncü Tapınak'ın inşası için açıkça çağrıda bulunan ve işgal altındaki Batı Şeria'da yerleşimcileri Filistinlilere şiddetli bir şekilde saldırmaya teşvik eden İsrail Ulaştırma Bakanı.

rekete derinlemesine dahil olup Sina Yarımadası'nda-ki bir İsrail yerleşiminin "gayriresmi" hahamı oldu. Bu yerleşim yeri, Sina Yarımadası'nın Mısır'a iade edilme-sini öngören Camp David Anlaşmaları'nın bir parça-sı olarak dağıtıldıktan sonra Ariel Kudüs'e döndü ve İsrail tarihinin en radikal, ırkçı siyasi partilerinden biri olan Kach'a katıldı.

Yisrael Ariel, Tapınak Dağı inançlıları'nın Üçüncü Tapınak inşasına yönelik ritüellerinden birini denetliyor.

Kach Partisi, 1971 yılında Yahudi üstünlüğünü, Filistinlilerin işgal altındaki topraklardan kovulmasını ve Yahudi kadınlarla yakın ilişkide bulunmakla suçlanan Filistinli erkeklerle hapis cezası verilmesini savunan ırkçı ve aşırı görüşlü tutumlarıyla tanınan hükümlü bir terörist olan ABD'li Haham Meir Kahane tarafından kuruldu. Onun bu radikal oluşumunun sıklıkla göz ardı edilen bir yönü de Tapınak Dağı üzerindeki tam Yahudi egemenliği düşüncesi idi.

Ariel, 1981 seçimlerinde Kach üyesi olarak Kahane'nin ikinci sağ kolu olarak yarıştı. Daha sonra Knesset'te Kahane'nin yardımcısı olarak görev yaptı ve 1988'de İsrail seçimlerine katılımı yasaklanana kadar partide aktif olmaya devam etti. Kahane'nin 1990'da suikasta uğramasından birkaç yıl sonra, Hebron'daki bir cami-de ibadet eden çok sayıda Filistinliyi katleden Kahane takipçisi ve Kach üyesi Baruch Goldstein'in eylemleri, Kach Partisi ve yan kuruluşlarının İsrail, ABD ve diğer bazı ülkeler tarafından terör örgütü olarak etiketlenmesine yol açsa da, Goldstein Ariel tarafından "şehit" ve "cennetteki avukatları" sıfatlarıyla övüldü.

Ariel, Kach Partisi ve Meir Kahane ile uzun süreli ilişkisi sırasında Tapınak Enstitüsü'nü kurdu. İlk önce 1984'te bunu bir dernek olarak kaydettirdi ve Tapınak Dağı inançlıları'nın diğer dini Siyonist unsurlarının bu gruptan topluca ayrılmasının ardından 1987'de buna daha resmi bir form kazandırdı.

Ariel'in bunu yapmasının sebebi, Üçüncü Tapınak'ın her ne pahasına olursa olsun devam ettirilmesi gerektiği görüşüne dayanıyordu. Tapınak Enstitüsü'nün internet sitesinde alıntılanan Ariel'in "Kutsal Tapınak Dua Kitabı", inançlarını kendi sözleriyle özetlemektedir:

"Yıllar geçtikçe ve daha çok çalıştıkça, sorumlu tutulacak tek şeyin kendimiz ve kendi eylemsizliğimiz olduğunu daha çok anlamaya başladım: Tanrı, mucizeler günü için beklememizi istemiyor. Harekete geçmemiz bekleniyor. Görevlendirildiğimiz şeyi başarmalıyız; Kutsal tapınağın yeniden inşası ve ilahi hizmetin yenilenmesi için elimizden gelen her şeyi yapmak."

Dahası, Ariel Üçüncü Tapınak'ın İsrail'in bir devlet olarak geleceğinin ve tüm sorunlarına şifa kaynağı olmasının merkezinde yer aldığını düşünüyordu. Ariel bununla ilgili 2005'te şunları dile getirdi:

"İsrail devleti yalnızca tek bir şey olabilir — merkezinde Tapınak olan bir devlet. Aksi takdirde diğer devletlerden farklı olmaz. Bugünün tüm sıkıntıları Tapınak Dağı'nı ve Kutsal Tapınak'ın yerini terk etme günahından kaynaklanmaktadır... Kutsal Tapınak tüm sorunlarımızın çözümüdür."

Tapınağın İsrail'in tüm sorunlarını çözeceği fikri, 1980'lerin başında radikal Yahudi Yeraltı terör örgütü üyelerine Mescid-i Aksa'yı havaya uçurmalarını tavsiye eden eski Lehi üyesi Shabtai Ben-Dov tarafından da dile getirilmişti.

Ariel ve ideolojik yandaşlarının dünya görüşü kolaylıkla radikal olarak reddedilebilirken, asıl sorun, onun kurduğu Tapınak Enstitüsü'nün son yıllarda Tapınak

Aktivistleri hareketinde merkezi bir rol üstlenmiş olması ve İsrail hükümetinden mali destek de dahil olmak üzere giderek artan düzeyde destek bulmuş olmasıdır.

Kuruluşundan bu yana Tapınak Enstitüsü, kısmen Shlomo Goren tarafından 1967'de ilk kez yapılan haritalara ve aynı zamanda Tapınak'ın üç boyutlu animasyonlarıyla fiziksel modellemelerine dayanan Üçüncü Tapınak'ın ayrıntılı planlarını çıkardı. Ayrıca, altın bir menora, tütsü sunakları, rahip giysileri ve çeşitli ritüel kapları da dahil olmak üzere gelecekteki tapınakta kullanılmak üzere çeşitli eserler üretti. Sadece menoranın 5 milyon NIS'e (yaklaşık 1,3 milyon ABD doları) mal olduğu tahmin edilmektedir.

Kudüs'te bir Tapınak Enstitüsü atölyesi, terzilerin Üçüncü Tapınak Rahipleri için giysiler ürettiği yer

Bu eserler ve modeller, Tapınak Enstitüsü'nün, İsrail hükümetinin sponsorluğunu üstlendiği Üçüncü Tapınak'a adanmış bir müze açarak, aşırılıkçı kökenlerini gizlemesine olanak sağladı. *Times of Israel* tarafından "Tapınak köktenciligi için bir Disney Ülkesi" olarak adlandırılan bu müze, her yıl yüz binlerce ziyaretçi alıyor.

Enstitü, gelecekteki tapınakta kullanılacak eserler ve yapılar üretmenin ötesinde, tapınakta ritüel kurbanlar sunmaları amacıyla yeni nesil Levi rahipleri yetiştirmeye de kendini adanmış, üstüne bir arınma ritüelinde kullanılmak üzere "Kızıl İnek" üretmeye başlamıştır.

Neturei Karta⁶'dan Haham Yisroel Dovid Weiss, *Mint-Press'e* bu ritüellerin gerçekleştirilemeyeceğini, çünkü diğer nesnelerin yanı sıra kızıl ineğin de artık mevcut olmadığını ve bunların neredeyse iki bin yıl önce bu ritüellerin uygulandığı dönemde bulunduğunu söyledi. Buna karşılık Tapınak Enstitüsü, hayvancılıkta ileri teknikler ve suni tohumlama kullanarak kızıl bir ineği yeniden dünyaya getirme çabasında bulunmuş ve 2018 yılında uygun bir kızıl inek ürettiğini iddia etmiştir.

Enstitü'nün faaliyetleri, Tapınak Dağı ile ilgili olarak İsrail hükümetinin resmi politikasına aykırı olmasına ve aynı zamanda gayrimüslimlerin Tapınak Dağı'nda ibadet etmesini açıkça yasaklayan İsrail ile Ürdün arasındaki 1994 barış anlaşmasını ihlal etmesine rağmen, yıllar içinde Enstitü, İsrail hükümetinden artan düzeyde destek almıştır. İsrailli kar amacı gütmeyen kuruluş Ir Amim'e göre, Tapınak Enstitüsü en az 2008'den bu yana İsrail hükümetinden doğrudan fon alıyor; Miri Regev başkanlığındaki İsrail Kültür, Bilim ve Spor Bakanlığı'nın yanı sıra 2008'den 2012'ye kadar İsrail Eğitim Bakanlığı'ndan yıllık tahmini 412.000 NIS (~ 114.775 \$) alıyor. Sadece 2012 yılında Tapınak Enstitüsü'nün eğitim kolu olan Midrasha, Eğitim Bakanlığı'ndan 189.000 NIS (~52.650 \$) aldı.

Ariel'in 1992'de Enstitü'nün finansmanına ve borçlarının kapatılmasına yardımcı olan hükümet üyelerine teşekkür ederken yaptığı açıklamalara göre, doğrudan hükümet fonu almadan önce Tapınak Enstitüsü "farklı hükümet bakanlıklarındaki kişilerden" fon alıyordu. Bakıldığında, Tapınak Enstitüsü'nün hükümet tarafından finanse edilmesi, enstitünün tahmini 1 milyon dolarlık yıllık işletme bütçesinin yalnızca küçük bir kısmını oluşturuyor. Ama organizasyonun devlet tarafından finanse edilmesi, gizliden dahi olsa Netanyahu liderliğindeki Likud hükümetinin organizasyonun misyonunu desteklediğini gösteriyor.

Bu durum, son yıllarda önde gelen İsrailli politikacıların Enstitü'ye ve hedeflerine açık destek vermesi

⁶ 1938'de Filistin'de kurulan, Yahudilerin Yahudi Mesih'i ortaya çıkana kadar kendi devletlerine sahip olmalarının yasak olduğuna inanan aşırı Ortodoks bir Haredi Yahudi grubu

gerçeğiyle de doğrulanıyor. Örneğin 2013 yılında o dönem Kudüs Belediye Başkanı ve iktidardaki Likud Partisi üyesi olan Nir Barkat, Ariel'e Tapınak Enstitüsü'ndeki çalışmalarından dolayı bir ödül takdim etti. Daha sonra Tapınak Enstitüsü'nün İsrail Eğitim Bakanlığı'ndan bir devlet sözleşmesi aldığı ortaya çıktı. Bu sözleşmeye göre, Tapınak Enstitüsü'ne anaokulu seviyesi ve üzeri çocuklarda "Tapınağa karşı hasret" aşılayacak zorunlu bir sosyal bilgiler müfredatı geliştirmesi için ödeme yapıldı. Haaretz'e göre eleştirmenler, müfredatın "öğrencileri Üçüncü Tapınak'ın inşasını ilerletmek için şiddet eylemlerinde bulunmaya teşvik edebileceğini" savundu. Enstitünün İsrail hükümetiyle ilişkisi, İsrail'in kadınların Enstitü Müzesi'nde tur rehberi olarak çalışarak zorunlu askerlik hizmeti yerine zorunlu ulusal hizmetlerini yapmalarına izin vermesiyle daha da belirginleşti.

İsrail Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa hazırlanan bir ders kitabında Üçüncü Tapınak'ın yeniden inşası anlatılıyor.

Tapınak Enstitüsü'ne yönelik hükümet desteği ve Enstitü'nün ulusal bir eğitim müfredatı geliştirme konusunda hükümet ayağı olarak çalışması, Üçüncü Tapınak'a yönelik desteğin dindar ve seküler İsraililer arasında artmasına sebep oldu.

Miko Peled, *MintPress*'e yaptığı açıklamada, ülke çapındaki okullarda öğretilen ve normalleştirilen materyal türünün, Tapınak Aktivistleri hareketinin hedeflerinin ana akıma dönüşmesinde önemli bir faktör olduğunu şu sözlerle ifade etti:

"Bu uç [Tapınak Aktivistleri] grupların ana akıma dahil olması, yalnızca İsrail'deki ana akım içinde Tapınak'ın 'yeniden restore edilmesi' arzusunun

olması sayesinde mümkün oluyor. Kral Davud ve Kral Süleyman'ın efsanevi anlatısı ve muhteşem tapınağı tarih olarak öğretiliyor ve bu nedenle seküler İsraililer dahi bunu kendi kimliklerinin ve haklarının bir sembolü olarak görüyorlar. Bu, okullarda İsrail türkülerini vb. aracılığıyla öğretiliyor. Üstelik, 'tur' organizatörleri ve Tapınak aktivistleri arasında her zaman dindar olmayan İsraililer de vardı."

Tapınak Enstitüsü'nün etkisi büyüdükçe ve dini Siyonizm içindeki daha ılımlı ve aşırı gruplarla konuşabilme kapasitesini artırdıkça, Ariel uzun zamandır benimsediği tartışmalı, aşırı görüşlü inançlarını dile getirme konusunda belirgin bir şekilde cesaretlendi. 2015 yılında kaydedilen bir videoda, 12. yüzyıl Yahudi bilgisi Maimonides'in eserlerini yorumlayarak açıkça soykırım ve cinayet çağrılarında bulundu.

Ariel, Kanadalı gazeteci David Sheen tarafından kamuoyuna duyurulan videoda, Yahudi yasalarının dindar Yahudileri, dönemin ABD Başkanı Barack Obama'yı öldürmeye zorladığı iddiaları da dahil olmak üzere, bir dizi çirkin açıklama yapıyor ve Yahudi ordusunun tüm Ortadoğu'yu, özellikle de İran'ı fethetmesi ve tüm cami ve kiliseleri yok etmesi çağrısında bulunuyor.

Ariel, aynı zamanda, "Nuh yasaları"na uymayı reddeden tüm Müslümanlar ve Hristiyanların öldürülmesi çağrısında bulundu. Ariel ve diğer aşırılık yanlıları, Yahudiliği benimseyenler dışındaki tüm insanlığa varoluşlarının bir koşulu olarak bu yasaların dayatılması gerektiğine inanıyorlardı. Bir yıl sonra Ariel, Üçüncü Tapınak'ın yeniden inşa edilebilmesi için Tapınak Dağı'nın Mescid-i Aksa'dan "temizlenmesi" gerektiğini iddia ederek İsrail medyasının dikkatini yeniden çekti.

AŞIRILIKTAN "İNSAN HAKLARI" HAREKETİNE

Haham Yisrael Ariel sıklıkla Enstitü'nün yüzü olarak kabul edilse de, Enstitü'nün artan önemi, İsrail siyasetinde etkili hale gelen nispeten genç nesil Tapınak Aktivistleri tarafından destekleniyor.

Bu tür bir figürün en iyi örneği, Tapınak Enstitüsü'nün beş yıl boyunca yönetici direktörü olan ve 2016'da iktidardaki Likud Partisi için İsrail Knesset'ine üye olan Yehuda Glick'tir. Büyük ölçüde Glick ve çağdaşlarının Tapınak Aktivistleri hareketine kazandırdıkları "seven" yüz sayesinde, hareket aşırılıkçı bir sömürgeci projeden, Tapınak Dağı'nda dua etme konusunda İsraili Yahudiler için "eşit hakları" savunan bir "insan hakları hareketi"ne dönüşebildi. Yine de Glick'in ideolojik açıdan eski muhafızlardan pek de farklı olmadığı, kişisel inançlarından ve Etzion ile Ariel gibi isimlerle yakın ilişkilerinden anlaşılıyor.

Glick, Tapınak Enstitüsü ve Tapınak Dağı Miras Vakfı'ndaki önemli rolü sayesinde, Şubat 2014'ün başlarında iddia edilene göre Filistinli bir genç tarafından saldırıya uğrayıp neredeyse hayatını kaybedecek duruma gelene kadar Tapınak Aktivist hareketinde iyi bilinen bir isim haline gelmişti. Glick'in atlattığı ağır yaralanma, İsrail içinde Tapınak Aktivistleri hareketini, hem Yahudiler hem de Müslümanlar için Tapınak Dağı'nda ibadet etme konusunda "eşit haklar" sağlamayı amaçlayan bir "insan hakları" hareketi olarak göstermeye yardımcı olan daha başarılı bir medya kampanyasının temeli oldu.

Bu bakış açısı kısa sürede İsrail sınırlarını aştı ve New York Times gibi önde gelen medya kuruluşları Glick'i üstü kapalı bir şekilde "Kudüs'ün hararetli dini bir mekanında Yahudilere daha fazla erişim ve hak sağlanması için çabalayan bir eylemci" olarak tanımladı. Glick'in Tapınak Dağı'ndaki provokasyonlara katılması sebebiyle tutuklandığı geçmişi, tartışmalı bölgede Filistinli bir kadına yönelik saldırısı ve Batı Şeria'daki yasadışı bir yerleşim yerinde yaşadığı gerçeği ise belirtilmedi.

Yine de Glick'in öldürülme girişimini çevreleyen anlatı hakkında şüphe duyulacak çok şey var. Bu durum bazı eleştirmenlerin, onun hayatına yönelik girişimin, İsrail hükümetini Tapınak Dağı'ndaki mevcut statükoyu değiştirmeye zorlamak için

yeterli kamuoyu öfkesi yaratmayı amaçlayan bir "sahte bayrak" olabileceğini öne sürmelerine yol açıyor. Nitekim Glick, neredeyse öldürülmesinden bir hafta önce Haaretz'e verdiği söyleşide, Tapınak Dağı'ndaki durumun ancak bir Yahudi'nin bir Arap tarafından vahşice saldırıya uğramasının ardından değişeceğini söylemişti.

Yehuda Glick, kendisine yönelik iddia edilen saldırının yaralarını taşıırken, Likud partisi seçimleri için Kudüs'e oy kullanmaya geliyor.

Glick, İsrail gazetesine verdiği demeçte, "Değişim ne zaman gerçekleşecek?" sorusunu şöyle yanıtlamıştı:

"Araplar Tapınak Dağı'nda birine zarar verdiği anda, başbakan uyanacak ama çok geç olacak... Şiddet her geçen gün artıyor ve polis çaresiz. Polisin acizliği şiddete yol açıyor... Bibi onların ellerini bağlıyor ve Ürdünlüler de onların ellerini bağlıyor."

Cinayet girişiminden kısa bir süre sonra Ali Abunimah, *Electronic Intifada*'da Glick'in yaralanmalarına yol açan olaylarla ilgili diğer birçok tutarsızlığı ayrıntılı olarak anlattı. Bunlar arasında, bir soruşturma veya yargılama gerçekleşmeden önce iddia edilen saldırının hızla yargısız infaz edilmesi ve özellikle Tapınak Aktivistleri davasında büyük rol oynadığı bilinen tanıklar olmak üzere olay yerindeki tanıkların yaptığı şüpheli iddialar da yer alıyor. Tanıklardan ikisi, Tapınak Enstitüsü'nün kurucusu Haham Yisrael Ariel ve dönemin Knesset Likud üyesi ve Tapınak Aktivistleri öncüsü Moshe Feiglin'den başkası değildi; her ikisi de

daha sonra Glick'e yapılan saldırıyı sırasıyla "kaçınılmaz" ve "beklenen" bir olay olarak nitelendirdi.

Hayatını tehdit eden saldırıdan bir buçuk yıl sonra Glick, Likud Partisi'nden Knesset'e üye oldu ve istifa eden eski Savunma Bakanı Mosha Ya'alon'un bıraktığı görevi üstlendi. Glick daha önce hükümette küçük bir rol üstlenmiş olsa da, Likud milletvekili olarak Knesset'e yükselmesi, ona Tapınak Aktivistleri hareketini bir "insan hakları" meselesi olarak tanıtmaya devam etmesi için bir platform sağladı ve bu, Forward gibi yayın organları tarafından büyük sempatiyle karşılandı.

Forward'ın aktardığına göre Glick Knesset üyesi olduktan kısa bir süre sonra "Tapınak Dağı'ndaki ayrımcılık apaçık ortada" dedi. Glick "(Ürdün'ün kontrolü altında) Tapınak Dağı, barışın merkezi olmak yerine kışkırtma ve nefretin merkezi haline geldi" şeklinde sözlerini sürdürdü.

Miko Peled, bir zamanlar radikal ve marjinal olan hareketi yeniden markalaştırma çabasının, "çok başarılı" olduğunu ve Tapınak Aktivistleri hareketinin artık sahip olduğu ana akım statüde rol oynayan bir "insan hakları" mücadelesi olduğunu söyledi. Peled, *MintPress*'e şunları söyledi:

"Onların [Tapınak Aktivistleri'nin] tüm söylemleri artık kendi hakları ve Yahudilerin [halkının] ibadet özgürlüğü vb. haklarının reddedilmesi üzerine. Bu, onları daha ılımlı ve dost canlısı olarak tanıtmak ve bir kez daha Yahudilere karşı ayrımcılık yapan bir gerçekliğin kurbanları olarak göstermek açısından işe yarıyor. Filistinliler için işe yarayan şeyin, kendi anlatılarının bir adaletsizlik olarak çerçevelenmesi olduğunu fark ettiler ve şimdi onlar da aynısını yapıyorlar. Dünyanın ve hatta İsrail "solunun" Filistinlilerin haklarını savunurken, kendilerinin -bir kez daha- Yahudilerin haklarını savunmadıklarından yakındıklarını duyuyorsunuz."

GÜÇLÜ ANA AKIM MEDYA SAVUNUCULARI

Glick'e yapılan saldırıdan ve ardından Tapınak Aktivistleri'nin bir "insan hakları" hareketi olarak yeniden markalanmasından bu yana, hem seküler hem de dindar İsraililer arasında on yıllardır süren fikir birliği üretme çabası önemli ölçüde arttı. Bu hareketin büyümesi⁷ en çok İsrail'in iktidar mevkilerinde fark edildi. İsrail'in en güçlü politikacılarının ve mevcut kabinesinin çoğunluğu artık Tapınak Dağı üzerinde İsrail egemenliğini ve Üçüncü Tapınak'ın yeniden inşasını açıkça talep ediyor.

MintPress Üçüncü Tapınak'ın inşası, Mescid-i Aksa'nın yıkılması ve/veya Tapınak Dağı üzerinde İsrail'in tam egemenliği için çeşitli derecelerde kamuoyu desteği gösteren veya ifade eden mevcut İsrail hükümet bakanlarının aşağıdaki listesini derlemiştir:

Tapınak Aktivistleri'ni Destekleyen Mevcut İsrail Hükümet Bakanları:

- Miri Regev, Kültür ve Spor Bakanı
- Rafi Peretz, Eğitim Bakanı
- Bezalel Smotrich, Ulaştırma Bakanı
- Uri Ariel, Tarım ve Kırsal Alan Geliştirme Bakanı
- Gilad Erdan, Stratejik İlişkiler Bakanı, İç Güvenlik Bakanı, Bilgi Bakanı
- Yisrael Katz, Dış İşleri Bakanı, İstihbarat ve Atom Enerjisi Bakanı
- Yoav Galant, İnşaat Bakanı
- Amir Ohana, Adalet Bakanı
- Ze'ev Elkin, Kudüs Bakanı, Çevre Koruma Bakanı
- Ofir Akunis, Bilim Teknoloji ve Uzay Bakanı
- Tzachi Hanegbi, İletişim Bakanı, Bölgesel İletişim Bakanı

Yukarıda sıralananlar, şu anda Başbakan olmasının yanı sıra Sağlık, Savunma ve Diaspora İşleri Bakanı olarak görev yapan İsrail Başbakanı Netanyahu'nun

⁷ Bu serinin birinci bölümünde detayları çoğunlukla açıklandı.

altında olmayan tüm İsrail hükümet bakanlarının yarısından fazlasını (20'de 11) ve tüm bakanlık pozisyonlarının yaklaşık yüzde 60'ını (27'de 16) oluşturuyor.

Mevcut İsrail hükümet bakanlarının yarısından fazlasının Tapınak Aktivistleri'nin temel yönlerini desteklemesi şok edici gelebilirken, Knesset'te ve siyasi gücün diğer pozisyonlarında bulunan çok sayıda diğer önemli İsraili politikacı da mevcut Tapınak Dağı statükosunu değiştirmek için güçlü destekçiler.

Tapınak Aktivistleri destekçilerinin İsrail'in iktidar salonlarındaki güçlü varlığı, hareket içindeki liderlerin gözlerinden kaçmadı. Tapınak Enstitüsü Uluslararası Departmanı Başkanı Haham Chaim Richman, 2017 yılında *Christian Headlines*'a şunları söyledi:

"Bugün Knesset'te bir lobi var... Knesset'in birçok üyesi sürekli Tapınak Dağı'nda dua etme konusunda Yahudilerin haklarından bahsediyor. Knesset'in Kutsal Tapınak'ı yeniden inşa etmekten açık açık bahseden üyeleri var. 20 yıl önce televizyon yayınlarında bu insanlara bu sözleri sarf edecek bir saniye dahi verilmeyeceğini fark ediyor musunuz? O zamanlar gülünç duruma düşerlerdi."

NETANYAHU'NUN DANSI

Tapınak Aktivistleri hareketinin elleri, İsrail yasama organları üzerindeki giderek güçlenen nüfuzunun yanında, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'ya kadar uzanmış durumda. Netanyahu, başbakanlık rolü göz önüne alındığında, Tapınak Aktivistleri'ni açıkça desteklemekten uzun süre kaçındı; ancak onlarca yıl süren siyasi kariyeri boyunca yaptığı eylemler, en azından hareketi ve hareketin bazı hedeflerini desteklediği sonucuna varmak için yeterli fikir veriyor.

Netanyahu, önde gelen siyasi pozisyonuyla birlikte, muhtemelen huzursuzluk ve protestoları körüklemekten kaçınmak için hükümetinin Tapınak Dağı'ndaki mevcut statükoyu korumaya çalıştığını beyan etti. Fakat bu beyanlar, bakanlarının çoğunun kutsal

mekanın kontrolünü mevcut koruyucularından almak istediklerini kamuoyuna açıklamış olmaları gerçeğiyle çelişiyor.

Dahası, Netanyahu 2017 yılında Knesset'te yaptığı açıklamada "Size, Knesset üyelerine, İsrail vatandaşlarına ve tüm dünyaya açıkça belirtmek isterim ki, Tapınak Dağı ve Batı Duvarı sonsuza dek İsrail egemenliği altında kalacaktır" ifadelerini kullandı. Netanyahu aynı konuşmasında, Filistin'in 1967 öncesinde Kudüs üzerindeki egemenliğini şehrin üzerinde asılı duran bir "kara bulut" olarak niteledi.

Netanyahu, Üçüncü Tapınak konusunda nispeten sessiz kalsa da, hükümetinin ve siyasi partisinin önde gelen üyelerinin Tapınak Aktivistleri'ni desteklemesinin ardından sessiz kalışı, Netanyahu'yla yakın ilişkideki hükümet yetkililerinin iddialarının İsrail yasalarına göre kışkırtma olarak nitelendirildiğine ve cezalandırılabilir bir suç olduğuna defalarca dikkat çeken İsrail medyasının dikkatinden kaçmadı. Böyle bir sessizlik, bazı Netanyahu eleştirmenleri tarafından Tapınak Aktivistleri'ne örtülü bir destek olarak görüldü. Ayrıca Netanyahu'nun son zamanlarda, simgesel statüsüne rağmen, Mescid-i Aksa ve Kubbetü's-Sahra'nın Kudüs silüetinden çıkarıldığı etkinliklere katılması da aynı şekilde algılandı.

Netanyahu, 13 Haziran 2019'da Tapınak Dağı'nın kubbesiz bir cami görüntüsünün fon olarak kullanıldığı bir etkinliğe katılıyor.

Ancak Netanyahu, yalnızca en yakın siyasi ortaklarının çoğunun Tapınak Aktivistleri'ni benimsemesi konusunda değil, aynı zamanda en önemli siyasi bağışçılarından bazılarının Tapınak Aktivistleri gruplarına

verdiği önemli destek konusunda da sessiz kalıyor. 2015 yılında *Haaretz* tarafından yapılan bir araştırma, Netanyahu'nun en büyük bağışçısı ve aynı zamanda Likud'un Amerikan Dostları Başkanı ABD'li milyarder Kenneth Abramowitz'in, Yehuda Glick'in tüm Tapınak Aktivistleri örgütlerini finanse eden İsrail merkezli kuruluşa 1,3 milyon dolardan fazla bağışta bulunduğu nu ortaya çıkardı.

Abramowitz, Netanyahu'ya fon sağlamanın sıra, Tapınak Dağı'ndeki mevcut statükonun değiştirilmesini destekleyen Yisrael Katz ve Gilad Erdan'a⁸ da bağışta bulundu. Filistinli akademisyen ve gazeteci Ramzy Baroud, *MintPress*'e yaptığı açıklamada Gilad Erdan'ın "İsrail hükümeti ve İsrail siyaseti içinde bu [Tapınak Aktivistleri] hareketinin savunuculuğunu yapan başlıca kişi" olduğunu söyledi.

Netanyahu'nun bir diğer önemli finansörü olan ABD'li kumarhane kralı Sheldon Adelson'ın da Tapınak Aktivistleri'ni desteklediği görülüyor. Örneğin, Adelson'ın fon sağladığı İsrail gazetesi *Israel Hayom*, Mescid-i Aksa'nın yıkılması çağrısı yapan birinci sayfa haberleri de dahil olmak üzere Tapınak Aktivistleri'ni destekleyen çok sayıda makale yayınladı. Ayrıca Adelson, son yıllarda Tapınak Dağı üzerindeki İsrail kontrolünün artırılması için giderek daha fazla çaba sarf eden İsraili politikacı Naftali Bennett ile yakın bir ilişki kuruyor. Hatta Adelson'ın bir ara başbakanlık görevi için Netanyahu'ya karşı Bennett'i desteklediği bile iddia edildi.

Yakın zamana kadar Eğitim Bakanı olarak görev yapan Bennett, bakanlıktaki görev süresini, Tapınak Aktivistleri eğitim materyallerini zorunlu okul müfredatlarına eklemekle geçirdi. Bu materyallerin bir kısmı, Bennett liderliğindeki Eğitim Bakanlığı ile yapılan bir sözleşmenin parçası olarak Tapınak Enstitüsü tarafından geliştirildi. Ayrıca Bennett, geçtiğimiz nisan ayında İsrail'de yapılan seçimlerde yeterli sandalye elde edemeyince, Üçüncü Tapınak yanlısı İsraili politikacılardan biri olan Moşe Feiglin ile güçlerini birleştirmeyi düşünüyor.

Tapınak Aktivistleri'ni destekleyen bağışçılar ve politikacılarla yakın ilişkilerinin ötesinde Netanyahu'nun önde gelen dini liderlerle olan ilişkileri, Tapınak Dağı'nda Üçüncü Tapınak'ın inşasını desteklediği yönünde spekülasyonlara yol açtı. Netanyahu, 1990 yılında Haham Mencahem Schneerson⁹ ile yaptığı bir toplantıda, genellikle sadece "Rebbe" olarak anılan Schneerson'dan hem kişisel hem de siyasi konularda tavsiye istedi.

Ölümüne kadar, fiziksel eylemlerin ahir zaman kehanetlerinin gerçekleşmesini ve Mesih'in gelişini hızlandırabileceği şeklindeki dini mesih inancını savunan Schneerson, Netanyahu'ya "Mesih'in gelişini hızlandırmak için bir şeyler yapmasını" tavsiye etti. Netanyahu, "Yapıyoruz, yapıyoruz..." diye yanıt verdi. Bunun üzerine Rebbe onu böldü ve "Görünüşe göre bu yeterli değil" diyerek daha fazlasını yapması için onu teşvik etti ve sonunda Netanyahu'dan bir "Evet" aldı. Schneerson, bu toplantıdan sonra Netanyahu'nun daha sonra "anahtarlarını Mesih'e teslim etmesi gerektiğini" belirterek, Netanyahu'nun siyasi kariyerinin, Schneerson'un öğretilerine göre Mesih'in ortaya çıkması için ön koşul olan Üçüncü Tapınak'ın inşasıyla sonuçlanacağını ima etti.

Schneerson'un yaşamı boyunca Üçüncü Tapınak'ın inşasını yoğun bir şekilde teşvik etmesi ve sık sık müritlerinden adak ve hediye olarak Üçüncü Tapınak maketlerini alması göz önüne alındığında, bu değişim Netanyahu'nun Tapınak Aktivistleri tarafından ortaya atılan aynı dini mesihçilik damarını ve vizyonunu desteklediği yönündeki spekülasyonlara katkıda bulundu.

Ancak Netanyahu ile Likud Partisi üyeleri arasında gerçekleşen özel bir toplantının sızdırılan ses kayıtları, Netanyahu'nun kişisel olarak Üçüncü Tapınak inşasını onaylamadığını, ancak iktidar koalisyonu içinde ve bağışçıları arasında bunu yapanlara tamamen siyasi mutabakattan dolayı göz yumduğunu kanıtlıyor. 2015 yılında kaydedilen ve sızdırılan ses kaydında Başbakan, İsrail'in Mescid-i Aksa'yı yıkmak istemesi halinde "bu çok büyük bir çaba gerektirmez... Ancak

⁸ Sırasıyla, mevcut Dışişleri Bakanı ve mevcut Stratejik İşler, İç Güvenlik ve Enformasyon Bakanı

⁹ O dönemlerde küresel üne kavuşmuş ve aynı zamanda tartışmalara yol açmış uluslararası bir Ortodoks Yahudi örgütü olan Chabad Lubavitch hareketinin lideriydi

savunduğumuz her şeye aykırıdır” demişti.

Fakat, bu toplantının gerçekleştiği yıllardan bu yana başbakan, Tapınak Aktivistleri’nin 2015’te olduğundan çok daha güçlü olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Mescid-i Aksa’yı yıkmamanın “savundukları her şeye aykırı” olduğu düşüncesinden çıktığını ima eden bazı hamleler yaptı. Bu serinin bir sonraki bölümünde gösterileceği üzere, farklı nedenlerle de olsa Tapınak Dağı’na Üçüncü Tapınak inşa etmeye kararlı çok sayıda şahsın da yer aldığı ABD’de bu tür mülkiyet ve hak iddiaları, Trump yönetiminin başlamasıyla birlikte arttı.

Netanyahu, Tapınak Dağı’na yönelik Tapınak Aktivistleri “rehber kitabını” tutan Yehuda Glick ile poz veriyor

Geçtiğimiz Mayıs ayında Kudüs’teki ABD Büyükelçiliği’nin açılışında yaptığı konuşmada -çok sayıda Tapınak Aktivisti ve Netanyahu’nun kendisi tarafından Üçüncü Tapınak ile ilgili “kehanetlerin gerçekleşmesi” olarak duyurulan siyasi bir hamle- Netanyahu, Tapınak ve Tapınak Dağı’na çok sayıda göndermede bulunmuş ve İsrail’in Tapınak Dağı üzerindeki egemenliğini fiziksel bir tapınağın varlığına bağlamıştı.

Miko Peled’e göre, Netanyahu’nun İsrail’in Nisan ayındaki son seçimlerinin ardından yaptığı son bakanlık atamaları, Tapınak Aktivistleri’ne özel desteğini ortaya koyuyor. Peled, *MintPress*’e şunları söyledi:

“Netanyahu yakın zamanda kabinesine iki yeni üye getirdi - Bezale Smotrich ve Rafi Peretz. Yerleşimci, dindar Siyonist, mesihçi, Tapınak hareketinin kalbin-

den geliyorlar. Siyasi hedefleri konusunda netler ve hedeflerini belirtmekten çekinmiyorlar.

Filistinlilere verdikleri adla ‘İsrail Arapları’na üç seçenek vermekten bahsediyorlar: teslim olmak ve Yahudi bir devlette haklarından yoksun yaşamak, terk etmek veya ölmek. Mescid-i Aksa yerine bir tapınak inşa etme arzularını gizlemeye hiçbir şekilde çalışmıyorlar. Netanyahu onları sadece onlarla aynı fikirde olduğu, onların vizyonunu paylaştığı için getirdi, ancak uluslararası alanda bir ‘devlet adamı’ olarak itibarını kaybetme korkusuyla bunu onlar gibi ifade edemiyor.”

Netanyahu, Peled’in iddia ettiği gibi onların vizyonunu paylaşıyor olabilir ancak Nisan ayındaki seçimlerden bu yana yaptığı diğer siyasi hamleler, en azından Tapınak Dağı’na ilişkin olarak böyle bir vizyonu uygulamaya koymaya muhtemelen hazır olmadığını gösteriyor. Örneğin, Netanyahu, Smotrich’i kabinesine dahil ederken, bu tartışmalı politikacının Tapınak Dağı’na ilişkin yorumları ve tutumları nedeniyle, istediği Savunma Bakanlığı veya Adalet Bakanlığı gibi bakanlık pozisyonlarına gelmesini engelledi.

KIYAMETİ ANA AKIM YAPMAK

Yehuda Etzion’un 1985’te Aksa’yı yıkma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından hapisane hücrelerinden yazdığı mektupta umduğu gibi, İsrail siyasi yapılanmasında “çok yavaş büyüyen, eğitim ve sosyal faaliyetlerini yeni bir liderliğe taşıyan yeni güç” artık açıkça ortaya çıktı.

Etzion ve Yisrael Ariel ve Yehuda Glick gibi diğer Tapınak Aktivistleri’nin çabaları sayesinde Tapınak Aktivistleri hareketi, kökenleri dini aşırıcılık ve terörizme dayanmasına rağmen, 2014’ten bu yana kendisini bir “insan hakları” hareketi olarak yeniden markalaştırmada elde ettiği büyük başarıdan dolayı, İsrail kültürü ve siyaseti içinde her zamankinden daha ana akım hale geldi.

Bu dizinin birinci bölümünde, İsrail siyasi kuruluşu ve Tapınak Aktivistleri'nin Mescid-i Aksa ve Tapınak Dağı'nı hedef alan gündemlerini ne kadar acil bir şekilde sürdürdükleri ayrıntılı olarak anlatılmıştı ve Ramzy Baroud'un anlattığına göre, İsrail toplumunda Üçüncü Tapınak'a verilen desteğin artık "geçmişteki herhangi bir zamandan daha fazla" olduğu ortaya çıkmıştı.

Ancak, bu dizinin bir sonraki bölümünde gösterileceği gibi, bunların hiçbirisi, özellikle Trump yönetimi içindeki güçlü politikacılar ve bireylerin Tapınak Aktivistleri'nin vizyonunu paylaştığı ABD hükümetinin güçlü desteği olmadan mümkün olamazdı. Gelgelelim, bunların çoğu Hristiyan Siyonistler olmalarına rağmen bunu tamamen farklı nedenlerle yapıyorlar. Bazı gruplar arasında, ister Hristiyan ister Yahudi olsun, eskatolojinin¹⁰ itici gücü olarak siyasi gücün kullanılmasına yönelik güçlü desteğin birleşimi, son yıllarda ABD ve İsrail politikaları arasında giderek daha fazla ortak payda haline geldi ve bu durum her iki ülkenin dış politikasını da etkiledi.

Ama bu etkili kişileri motive eden son zamanlar kehanetleri, iyi huylu bir etki olmaktan uzak olup, anlatılmaz acılara, kitlesel can kayıplarına ve yıkıcı savaşılarla işaret eden gelecekteki olaylarla dolu. Ahir zamanın bu şekilde yorumlanmasını destekleyen hem Hristiyanların hem de Yahudilerin, bu kıyamet senaryolarını gerçekleştirme kapasitesine sahip olanlar (politikacılar, siyasi bağışçılar vb.) tarafından aktif adımlar atılması gerektiğine inandıkları göz önüne alındığında, mevcut İsrail ve ABD dış politikasının arkasında gizlenen ve sıklıkla gözden kaçan bu hususun anlaşılmasını hem kritik hem de acil bir görev haline getiriyor.

Whitney Webb, Şili'de yaşayan bir MintPress News gazetecisidir. Global Research, EcoWatch, Ron Paul Institute ve 21st Century Wire gibi birçok bağımsız medya kuruluşuna katkıda bulunmuştur. Birçok radyo ve televizyon programına katılmıştır ve 2019'da Gazetecilikte Ödün Vermeyen Dürüstlük için Serena Shim Ödülü'nün sahibidir.

¹⁰ Kıyamet bilimi

القدس اليوم
**KUDÜSTE
BUGÜN**

kudustebugun

kudustebugun.com.tr